

מדינת ישראל

משרד החינוך

סוג הבחינה: בגרות לבתי ספר עדיסודיים

מועד הבחינה: קיץ תשס"ט, 2009

מספר השאלון: 034114

אזרחות

2 יחידות לימוד

הוראות לנבחן

א. משך הבחינה: שתיים ורבע.

ב. מבנה השאלון ומפתח ההערבה: בשאלון זה ארבעה פרקים.

פרק ראשון	—	(14×1)	—	14 נקודות
פרק שני	—	$(9 \times 3) + (13 \times 1)$	—	40 נקודות
פרק שלישי	—	(12×2)	—	24 נקודות
פרק רביעי	—	(11×2)	—	22 נקודות
סה"כ	—		—	100 נקודות

ג. חומר עזר מותר בשימוש: אין.

ד. הוראות מיוחדות: אין.

כתוב בתחילת הבחינה בלבד: נעמדים נפרדים, כל מה שבוצעון לכתוב בטיוטה (רשמי פרקים, חישובים וכדומה) ושום "טיוטה" בראש כל עמוד טיוטה. רישום טיוטות כלשהן על דפים שמחוץ למחברת הבחינה עלול לגרום לפסילת הבחינה.

ההנחיות בשאלון זה מנוסחות בלשון זכר ומכוונות לנבחנות ולנבחנים כאחד.

ב ה צ ל ח ה !

להמשך מעבר לדף

18. בסקוטלנד האוכלוסייה הסקוטית רשאית לנהל את חייה כמעט בלי התערבות מצד השלטונות הבריטיים. יש בה בית נבחרים נפרד ומערכות חוק, משפט וחינוך מיוחדות. ממשלת סקוטלנד מוסמכת להכריע בכל ענייני האזור, פרט לענייני חוץ וביטחון, שבהם היא כפופה לממשלת בריטניה.

— ציין והסבר את התנאי לקיום מדינה שאינו מתקיים במלואו בסקוטלנד.
נמק את תשובתך על פי הקטע.

19. שר המסחר והתעשייה חתם על הסכם סחר עם מדינה שעמה אין לישראל קשרים דיפלומטיים. אחד מחברי הכנסת הביע את מחאתו על מעשה זה, וטען כי השר לא היה מוסמך לחתום על הסכם זה בלי אישור הכנסת.

בתגובה לטענה זו אמר דובר השר כי הממשלה היא שמנהלת את ענייני הכלכלה של ישראל, וכי אין חוק המחייב אותה לקבל את אישור הכנסת להסכמי סחר שהיא חותמת עליהם. לבן שר המסחר והתעשייה רשאי לחתום על הסכמים אלו בשם ממשלת ישראל.

— ציין. והסבר את הסמכות של הממשלה, שבשמה פעל שר המסחר והתעשייה.
נמק את תשובתך על פי הקטע.

בהצלחה!

זכות היוצרים שמורה למדינת ישראל
אין להעתיק או לפרסם אלא ברשות משרד החינוך

פרק רביעי (22 נקודות)

ענה על שתיים מהשאלות 16-19 (לכל שאלה – 11 נקודות).

16. אחד מעיתוני סוף השבוע האשים ראש עיר מסוים בעברה על החוק. לדברי העיתון, ראש העיר העביר לבעלותו מכונית שהייתה שייכת לעירייה בלי לשלם עבורה. ראש העיר תבע את עורך העיתון בבית המשפט, בטענה שדברים אלו אינם נכונים והם פוגעים במעמדו בקרב תושבי העיר. לדבריו, הוא שילם עבור המכונית את מחירה המלא, לאחר שזכה במכרז שהיה פתוח לציבור הרחב, ולאחר שקיבל את כל האישורים הנדרשים לרכישה זו. לכן הוא תבע שהעיתון יפרסם הכחשה לדברים.

בית המשפט קיבל את טענות ראש העיר וקבע שהוא פעל בהתאם לחוק, וכי הדברים שפורסמו בעיתון אינם נכונים. לכן על העיתון לפרסם מכתב התנצלות על המקרה.

— ציין והסבר את הזכות שבשמה תבע ראש העיר את העיתון.

נמק את תשובתך על פי הקטע.

17. בישראל פועלים כמה וכמה ארגוני עובדים שמטרתם לדאוג לזכויות העובדים. אחד המנהלים בארגון העובדים הגדול בישראל אמר בריאיון לעיתון שבגלל מספרם הגדול של הארגונים הם אינם פועלים ביעילות. לכן הוא מציע לכל הארגונים להתאחד.

בתגובה לדברים אלו אמר היושב ראש של אחד הארגונים הקטנים כי ארגונו מתנגד לאיחוד כזה. לדבריו, כל אחד מהארגונים פועל למען האינטרסים הייחודיים של העובדים החברים בו, ואם יתאחדו ארגונים אלו לארגון אחד הם לא יוכלו לפעול להשגת האינטרסים שלהם.

— ציין והסבר את העיקרון הדמוקרטי שבא לידי ביטוי בעמדת הארגון הקטן.

נמק את תשובתך על פי הקטע.

שים לב: אם ענית על שאלות הקשורות לקטע 1, עבור לעמוד הבא – פרק רביעי

קטע 2

אם בחרת בקטע זה, קרא אותו בעיון, וענה על שתיים מהשאלות הקשורות אליו.

ישראל היא מדינה יהודית ודמוקרטית. כמדינת לאום יהודית, אופייה בא לידי ביטוי בחוקים המגשימים את יהדותה. כמדינה דמוקרטית היא מבקשת גם לשמור על מימוש הזכויות של קבוצות המיעוטים החיים בה, ואף מסייעת להן לשמור על מאפייניהן הייחודיים. עם זאת, אני חושש שגם במדינה דמוקרטית כמו ישראל, הלאום השולט ינצל את יתרונו המספרי ואת כוחו כדי לנהוג בעריצות כלפי המיעוטים, ובכך יעשה שימוש פסול באחד מעקרונות הדמוקרטיה.

בגלל סכנה זו, קבוצות המיעוטים בישראל אינן יכולות לראות בבית המחוקקים את הגוף היחיד שידאג לשמירה על זכויותיהן. יתר על כן, בישראל עדיין לא נחקק חוק המגן באופן מפורש על זכויות אלו. לעומת זאת, בבית המשפט העליון יש שופטים שבאמצעות פסקי הדין שלהם יוצרים חקיקה שיפוטית שמגינה על זכויות המיעוטים. לכן קבוצות המיעוטים יכולות לראות בבית המשפט מוסד חשוב לשמירה על זכויותיהן.

לצערך, רק חלק משופטי בית המשפט העליון נוקט גישה זו. לכן, כדי להבטיח את ההגנה על הזכויות של קבוצות המיעוטים, יש לחוקק חוק יסוד שימנע מרשויות השלטון לפגוע במימושן. את חוק היסוד הזה אפשר יהיה לשנות רק אם לפחות 61 חברי כנסת יתמכו בשינוי. אני סבור שבדרך זו נשמור על יעילות החוק, וכך נבטיח שהמדינה תגן על הזכויות של קבוצות המיעוטים.

(מעובד על פי הארץ, 10/9/2008)

ענה על שתיים מהשאלות 13-15.

13. ציין והסבר את העיקרון הדמוקרטי שכותב המאמר חושש שייעשה בו שימוש פסול. נמק את תשובתך על פי הקטע.

14. ציין והסבר את הגישה השיפוטית של שופטים בבית המשפט העליון, שבאה לידי ביטוי בקטע. נמק את תשובתך על פי הקטע.

15. ציין את המאפיין הייחודי של חוק יסוד, שכותב המאמר מבקש לקבוע בחוק שהוא מציג. נמק את תשובתך על פי הקטע.

הסבר דרך נוספת שבאמצעותה נוצר מאפיין זה של חוק יסוד.

/המשך בעמוד 6/

פרק שלישי (24 נקודות)

בפרק זה עליך לבחור באחד הקטעים (קטע 1 או קטע 2), ולענות על שתיים מהשאלות הקשורות לקטע שבחרת (לכל שאלה – 12 נקודות).

קטע 1

אם בחרת בקטע זה, קרא אותו בעיון, וענה על שתיים מהשאלות הקשורות אליו.

העלייה בחומרת הפשיעה ופעילותם של ארגוני פשע שונים מסכנות את יציבותה של הדמוקרטיה בישראל. ארגוני פשע אלו פועלים בניגוד לחוק, וכך מסכנים את יציבות החברה, משום שהם מפרים את ההסדרים המאפשרים לחברה להתקיים. כך נפגע המימוש של עקרון ההסכמיות, ההכרחי לקיומה של כל חברה דמוקרטית.

פעילותם של ארגוני הפשע מעמידה את מדינת ישראל בפני מצב חירום, בגלל הסכנה שהיא יוצרת לשלום הציבור. לכן המדינה צריכה להתייחס לפשיעה כאילו היא פעולת טרור. אני סבור שבתנאים אלו המדינה צריכה לממש את סמכותה ולהפעיל אמצעי חוקי מסוים, המאפשר לה לשלוח לכלא את ראשי ארגוני הפשע לזמן ממושך, גם אם אין בידי המשטרה ראיות לכך שפשעו.

הארגונים לשמירה על זכויות אדם ואזרח טוענים שכליאת אדם, בלי שהוכח כי פשע ובלתי שתהיה לו אפשרות להתמודד עם ראיות המוצגות נגדו, מנוגדת לאחת מזכויות האדם שלו. אני מסכים עם טענה זו, אולם אני חושב שזכותו של הציבור לחיים ולביטחון חשובה יותר מזכויותיהם של הפושעים. לדעתי כלליתם היא דרך ראויה לשמירה על שלום הציבור, וכיום היא חיונית לשמירה על יציבותן של החברה והדמוקרטיה בישראל.

(מעובד על פי מעריב, 10/9/2008)

ענה על שתיים מהשאלות 10-12.

10. ציין את המובן של שלטון החוק שנפגע בשל הפעילות של ארגוני הפשע. נמק את תשובתך על פי הקטע.

הסבר כיצד מובן זה של שלטון החוק מבטא את עקרון ההסכמיות.

11. ציין והסבר את האמצעי שכותב המאמר מבקש שהמדינה תפעיל, כדי לשמור על שלום הציבור.

נמק את תשובתך על פי הקטע.

12. ציין והסבר את הזכות של הכלואים שמימושה נפגע, לטענת הארגונים לשמירה על זכויות אדם ואזרח.

נמק את תשובתך על פי הקטע.

/המשך בעמוד 5/

פרק שני (40 נקודות)

בפרק זה עליך לענות על ארבע שאלות:
על שלוש מהשאלות 7-3 (לכל שאלה – 9 נקודות)
ועל אחת מהשאלות 9-8 (לשאלה – 13 נקודות)

ענה בקצרה על שלוש מהשאלות 7-3.

3. הבא שתי דוגמאות מהכרזת העצמאות המבטאות מחויבות לאופי היהודי של מדינת ישראל.

4. הצג שני נושאים המוסדרים באמצעות הסדר הסטטוס-קוו.

5. הסבר מה הן זכויות טבעיות.

6. הצג את הגישה הליברלית המתונה בנוגע לזכויות המיעוטים.

7. הסבר מהי אחריות ממשלתית.

ענה על אחת מהשאלות 9-8.

8. הצג את שני סוגי הלאומיות.

ציין את סוג הלאומיות שהוק השבות נועד לממש, והסבר כיצד הוא מממש סוג זה של לאומיות.

9. הסבר מדוע המימוש של עקרון הגבלת השלטון הוא הברחי לקיום של משטר דמוקרטי.

הסבר כיצד בחירות דמוקרטיות מממשות עיקרון זה.

השאלות

פרק ראשון (14 נקודות)

ענה על אחת מהשאלות 2-1

1. אופה מפורסם המציא מתכון לעוגה חדשה. העוגה זכתה להצלחה רבה, ומכירתה הביאה לו רווחים כספיים גדולים. העוזר של האופה החליט להתחרות באופה המפורסם. הוא עזב את מקום עבודתו ופתח מאפייה מתחרה. כדי להגדיל את היקף המכירות במאפייה שלו, אפה העוזר עוגות על פי המתכון שהמציא האופה המפורסם ומכר אותן, בלי לקבל את רשותו. האופה תבע את העוזר שלו בבית המשפט בטענה שהעוזר פועל בניגוד לחוק, ופוגע במימוש של אחת מזכויותיו. בית המשפט קיבל את טענות האופה ופסק שעל העוזר להפסיק למכור עוגות על פי המתכון של האופה, ועליו גם לפצות את האופה על הפגיעה בזכותו.

— ציין והסבר את הזכות שמימושה נפגע, לטענת האופה.

נמק את תשובתך על פי הקטע.

— ציין והסבר את סוג העבריינות שבא לידי ביטוי במעשהו של עוזר האופה.

נמק את תשובתך על פי הקטע.

2. באחת המדינות הדמוקרטיות הממשלה אינה נוהגת להתערב בחיי הכלכלה, כדי לעודד תחרות חופשית בתחום העסקי. במדינה זו פרץ משבר כלכלי חמור, שאיים למוטט חברות ובנקים פרטיים רבים. בעקבות המשבר החליטה הממשלה להעניק באופן חד-פעמי סיוע כספי נרחב לכמה חברות ובנקים שנקלעו לקשיים כספיים, כדי למנוע את סגירתם. שר האוצר נשאל מדוע הממשלה פעלה בניגוד לגישה הכלכלית של אי-התערבות הנהוגה במדינה. הוא ענה שבמקרה זה מתן הסיוע דווקא תואם את הגישה הזו. לדבריו, גם לפי גישה זו על הממשלה להתערב בפעילות הכלכלית, כאשר נוצר צורך להבטיח את תנאי הקיום הבסיסיים של האזרחים. במקרה זה המשבר הכלכלי יצר סכנה שאזרחים רבים יתפכו למובטלים, והממשלה החליטה לתת סיוע כספי כדי למנוע סכנה זו.

— ציין והסבר את הגישה הכלכלית-חברתית שנהוגה במדינה זו.

נמק את תשובתך על פי הקטע.

— ציין והסבר את הזכות החברתית של האזרחים, שהממשלה ביקשה למנוע את

הפגיעה בה.

נמק את תשובתך על פי הקטע.

מדינת ישראל
משרד החינוך

- א. סוג הבחינה: בגרות לבתי ספר על-יסודיים
ב. בגרות לנבחנים אקדמטיים
מקעד הבחינה: חורף תשס"ט, 2009
מספר השאלון: 141,034103
117,118,024101

אזרחות

יחידת לימוד אחת

הוראות לנבחן

- א. משך הבחינה: שעותיים.
- ב. מבנה השאלון ומפתח ההערכה: בשאלון זה ארבעה פרקים.
פרק ראשון	—	(14x1)	—	14 נקודות
פרק שני	—	(13x1) + (9x3)	—	40 נקודות
פרק שלישי	—	(12x2)	—	24 נקודות
פרק רביעי	—	(11x2)	—	22 נקודות
סה"כ	—			100 נקודות

ג. חומר עזר מותר בשימוש: אין.

ד. הוראות מיוחדות: אין.

כתוב במחברת הבחינה הבה, בעמודים נפרדים, כל מה שברצונך לכתוב בטיוטה (ראשי פרקים, חישובים וכדומה).
רשום "טיוטה" בראש כל עמוד טיוטה. רישום טיוטות כלשהן על דפים שמחוץ למחברת הבחינה עלול לגרום לפסילת הבחינה.

ההנחיות בשאלון זה מנוסחות בלשון זכר ומפונות לנבחנות ולנבחנים כאחד.

ב ה צ ל ה !

/המשך מעבר לדף/

19. לאחרונה נעשו כמה ניסיונות לשנות את דרך בחירת השופטים בישראל. אחת ההצעות הייתה להגדיל את מספר נציגי הכנסת והממשלה בוועדה לבחירת שופטים, כך שהם יהיו רוב בוועדה. מגישי ההצעה טענו שבדרך זו הוועדה תשקף באופן מובהק יותר את העמדות שנבחרו העם מייצגים.

בתגובה להצעה זו אמר משפטן ידוע שהקטנת חלקם של נציגי מערכת המשפט בוועדה תפגע במימוש של אחד העקרונות החשובים המנחים את הפעילות של הרשות השופטת, ולכן יש להימנע ממנה.

— ציין והצג את העיקרון המנחה את הרשות השופטת, שההצעה תפגע במימושו.
הסבר כיצד הפגיעה בעיקרון זה באה לידי ביטוי בקטע.

20. בעולם יש ויכוח בשאלה אם מותר למדינה לפעול בדרכים המנוגדות לדמוקרטיה. כדי להילחם בארגוני טרור, יש הטוענים שהמאבק בטרור מצדיק פעולה המנוגדת לעקרונות הדמוקרטיה, ואילו אחרים טוענים שבשום מקרה אין לפעול בדרכים המנוגדות לדמוקרטיה.

— הבע את עמדתך בעניין זה. הצג שני נימוקים התומכים בעמדתך, ומתבססים על מושגים מתחום האזרחות. בכתובתך הקפד על הרכיבים האלה:

א. טענה — הצגת עמדתך באופן ברור.

ב. הנמקה — הצגת שני נימוקים, שבעזרתם אתה מבסס את טענתך על מושגים וידע מתחום האזרחות.

בהצלחה!

זכות היוצרים שמורה למדינת ישראל
אין להעתיק או למסס אלא ברשות משרד החינוך

פרק רביעי (22 נקודות)

ענה על שתיים מהשאלות 16-20 ולכל שאלה – 11 נקודות.

16. אגודת חורף תשי"ע היא השפה הנפוצה באירלנד עם זאת, יש אירים המבקשים להחיות את השפה הקלטית, שהיא השפה העתיקה של אבותיהם. לשם כך הם מפעילים אמצעי תקשורת הפועלים בקלטית, ומקיימים פעולות תרבות שונות בשפה זו.

– ציין והצג את מרכיב זהות שהתומכים בהחייאת הקלטית רוצים להזניח.
הסבר כיצד מרכיב זה בא לידי ביטוי בקטע.

17. לכנס של אגודה העוסקת במחקר היסטורי הוזמן חוקר שנוי במחלוקת. הזמנה זו עוררה כעס בקרב חברים רבים באגודה, והם קראו למארגני הכנס לבטל את הזמנת החוקר. בתגובה לקריאה זו הודיעו מארגני הכנס שאחת ממטרותיו היא לחשוף את חברי האגודה לדעות שונות. לכן אף על פי שהעמדות של החוקר חריגות ומנוגדות לדעות של מרבית חברי האגודה, הזמנתו לא תבוטל.

– ציין והצג את העיקרון הדמוקרטי שבא לידי ביטוי בדברי מארגני הכנס.
הסבר כיצד עיקרון זה בא לידי ביטוי בקטע.

18. ראשי ממשלה בישראל הציגו בשנים האחרונות את המדיניות ההדדית של ממשלתם בנאומים שנשארו מחוץ למשכן הכנסת. הם עשו זאת מפני שחברי הכנסת נוהגים לקטוע בקריאות ביניים נאומים במליאה. היוזמים לסיקור תקשורת.

אחד מחברי הכנסת טען שהתנהגות זו של ראשי הממשלה אינה ראויה במדינה דמוקרטית, משום שקריאות הביניים של חברי הכנסת הן ביטוי לחוסר שביעות הרצון של הציבור מתפקוד הממשלה. לדבריו, הימנעות של ראשי הממשלה מלנאום לפני הכנסה אינה מאפשרת לכנסת למלא את תפקידה כראוי.

– ציין והצג תפקיד אחד של הכנסת, שבשמו טען חבר הכנסת.
הסבר כיצד תפקיד זה בא לידי ביטוי בקטע.

אם למדת את הנושאים שבאשכול ב' (הרחבה בנושא פוליטיקה וממשל בישראל),
קרא את קטע 2 וענה על שתיים מהשאלות הקשורות אליו.

קטע 2

אם למדת בהרחבה את הנושאים שבאשכול ב', קרא בעיון את קטע 2, וענה על שתיים מהשאלות הקשורות אליו.

לתלמידים במגזר הערבי יש יכולת להגיע להישגים טובים בלימודים, אולם פעמים רבות ניצבים בפניהם קשיים המונעים מהם לממש את יכולתם. אחד הקשיים העיקריים הוא ההתעלמות הממושכת של ממשלות ישראל מהצרכים המיוחדים של הרשויות המקומיות במגזר הערבי. לצערי, קשיי תקציב מונעים בקביעות מרשויות אלו לממן משכורות לכל המורים ולקיים את כל השיעורים הנחוצים, ולכן הישגי התלמידים נפגעים.

הורי התלמידים מנסים ככל יכולתם לפעול למען ילדיהם. אולם ללא הועיל. הם מתאגדים בוועדי הורים, המפקחים על הפעילות של בתי הספר ושל מחלקות החינוך ברשויות המקומיות, אולם לוועדים אלו אין סמכות להורות על העברת תקציבים. הם אמנם משביתים מדי פעם את הלימודים כדי לגרום לרשויות לתקן ליקויי בטיחות בבתי הספר, אולם השבתות אלו ודאי שאינן תורמות להישגי התלמידים בלימודים. לדעתי, הדרך היעילה ביותר לשיפור מצבו של התלמיד הערבי היא באמצעות התערבות ממשלתית על הממשלה להכיר בבעיה, וקעביר במשך שנים ספורות תקציבי חינוך מיוחדים לרשויות המקומיות במגזר הערבי. את התקציבים האלו יעבירו הרשויות לבתי הספר הזקוקים להם, והתלמידים יוכלו לממש את יכולת הלימוד האמתית שלהם.

(מעובד על פי מאמר מאת Panet, 2009: 22/2)

ענה על שתיים מהשאלות 13-15 (לכל שאלה – 12 נקודות).

13. הצג את התפקיד של הרשויות המקומיות במתן שירותי חינוך.
הסבר כיצד תפקיד זה בא לידי ביטוי בקטע.

14. מה הן אגודות התנדבותיות (וולונטריות) לפיקוח על פעילות השלטון?
הסבר כיצד מנגנון פיקוח זה בא לידי ביטוי בקטע.

15. הצג את מדיניות ההעדפה המתקנת.
הסבר כיצד מדיניות זו באה לידי ביטוי בהצעה של כותב המאמר.

פרק שלישי (24 נקודות)

בפרק זה שני קטעים. אם למדת את הנושאים שבאשכול א' (הרחבה בנושא מדינת ישראל כמדינה יהודית), קרא את קטע 1, וענה על שתיים מהשאלות הקשורות אליו. אם למדת את הנושאים שבאשכול ב' (הרחבה בנושא פוליטיקה ובמשל בישראל), קרא את קטע 2 (בעמוד 15), וענה על שתיים מהשאלות הקשורות אליו.

קטע 1

אם למדת בהרחבה את הנושאים שבאשכול א', קרא בעיון את קטע 1, וענה על שתיים מהשאלות הקשורות אליו.

תכניות טלוויזיה ישראליות המדמות את המציאות ("תכניות ריאליטי") זוכות לשיעור צפייה גבוה בשנה האחרונה ונדרשו המשתתפים בכמה מהתכניות לאכול בעלי חיים שלפי ההלכה היהודית אסור לאכול. אני סבור שהטלת משימות כאלו על המשתתפים אינה ראויה במדינה יהודית-ראשית. היתכנות באופייה היהודי של המדינה, ושנית, משימות אלה מונעות מאדם שומר מצוות להשתתף בתכנית מסוג זה בניגוד למי שאינו דתי.

אין זה ענייני אם אדם אינו שומר על כשרות המזון שהוא אוכל. עם זאת, מדינת ישראל מתבססת על המורשת היהודית גם אם אינה מחויבת להלכה, ורוב היהודים החיים בה מכבדים את המסורת. לדעתי, מסורת זו היא הבסיס לקיום המדינה, ולכן אני מצפה שערוצי הטלוויזיה הציבוריים יחדלו משידור של אכילת שרצים בפומבי, ולא יתנו ברגשות הציבור ובאופי היהודי של המדינה.

אמצעי התקשורת אמנם טוענים שזכותם להפיק תכניות בלי להגביל את חופש הביטוי שלהם, אולם לדעתי זכות זו אינה מוחלטת. חופש הביטוי של התקשורת נועד לאפשר לה לסקר את המציאות כפי שהיא, אך ערוצי הטלוויזיה מציגים אותה בצורה מעוותת: הם משדרים אכילה של זוחלים וחרקים, ומעבירים את המסר שערכי היהדות כלל אינם חשובים לרוב הציבור. שידור כזה יוצר מתח מיותר בין דתיים לחילונים, ולכן על ערוצי הטלוויזיה להימנע ממנו.

(מעובד לפי מאמר מאתר Nrg, 10/4/2009)

ענה על שתיים מהשאלות 10-12 (לכל שארה - 12 נקודות).

10. הצג את עקרון השוויון.

הסבר כיצד נפגע המימוש של עיקרון זה לדברי כותב המאמר.

11. הצג את גישת "מדינת לאום יהודית-תרבותית".

הסבר כיצד גישה זו באה לידי ביטוי בטענה של כותב המאמר.

12. הצג את תפקיד התקשורת בהבניית המציאות.

הסבר מדוע, לדעת כותב המאמר, התקשורת אינה ממלאת כראוי את תפקידה בהבניית

המציאות.

/המשיך בעמוד 15/

פרק שני (40 נקודות)

בפרק זה עליך לענות על ארבע שאלות:
על שלוש מהשאלות 3-7 (לכל שאלה – 9 נקודות)
ועל אחת מהשאלות 8-9 (לשאלה – 13 נקודות)

ענה בקצרה על שלוש מהשאלות 3-7.

3. ~~הצג הבדל אחד בין קבוצה אתוית לבין לאום.~~
4. ~~הסבר כיצד הקרן הקיימת לישראל (קק"ל) מבטאת את אופייה היהודי של מדינת ישראל.~~
5. הצג שתי חובות שיש לכל אדם שחי בחברה דמוקרטית כלפי אחרים (חובות האדם כאדם).
6. הצג את שני התפקידים של בית המשפט העליון.
7. הסבר כיצד מדינת ישראל מאפשרת למיעוטים החיים בה לממש את זכויות הקבוצה שלהם בשני תחומים.
- ענה על אחת מהשאלות 8-9.
8. ~~מהו משאל-עם?
הסבר כיצד משאל-עם יכול לממש את עקרון הגבלת השלטון.~~
9. הצג את המובן המהותי של הדמוקרטיה (הדמוקרטיה כערך).
הסבר כיצד תהליך החקיקה בישראל מסייע לשמור על מובן זה של הדמוקרטיה.

השאלות

פרק ראשון (14 נקודות)

ענה על אחת מהשאלות 1-2.

1. בגלל מתיחות ביטחונית בצפון הארץ אסר הצבא על ההקלאים באזור לעבד שדות הקרובים לגבול. לדברי מפקד הצבא באזור, אין הוא יכול להבטיח את שיומם של חקלאים העובדים סמוך לגבול.

בעלי השדות במקום עתרו לבית המשפט וביקשו ממנו לבטל את האיסור. לטענתם, השדות שייכים להם ולכן אסור לעבא למנוע את העבודה בהם. הם הוסיפו ואמרו שהאיסור של הצבא פוגע גם בהכנסתם בית המשפט דחה את העתירה וקבע שבמקרה זה יש להעדיף את עמדת הצבא.

א. ציין והצג את הזכות שבשמה אסר הצבא לעבד את השדות.

הסבר כיצד זכות זו באה לידי ביטוי בקטע.

ב. ציין והצג את הזכות שבשמה הוגשה העתירה לבית המשפט.

הסבר כיצד זכות זו באה לידי ביטוי בקטע.

2. בית ספר מסיים אוסר על התלמידים לצאת משטח בית הספר במהלך שעות הלימודים, ואף לא בזמני ההפסקות. אחד התלמידים יצא משטח בית הספר בלי אישור ונקרא לבירור אצל המנהלת. בבירור טען התלמיד שאיסור זה פוגע באחת מזכויותיו, ואין להעניש אותו על המעשה.

בתשובה לדברי התלמיד אמרה המנהלת שהאיסור ידוע לכל התלמידים, הוא נקבע בתקנון בית הספר בהתאם לנוהלי משרד החינוך, ואף אושר על ידי המפקח על בית הספר. לכן התלמיד ייענש על הפרת האיסור.

א. ציין והצג את הזכות שמימושה נפגע, לטענת התלמיד.

הסבר כיצד זכות זו באה לידי ביטוי בקטע.

ב. ציין והצג את המובן של שלטון החוק (פורמלי או מהותי), שבא לידי ביטוי

בתשובת המנהלת.

הסבר כיצד מובן זה בא לידי ביטוי בקטע.

מדינת ישראל
משרד החינוך

סוג הבחינה: בגרות לבתי ספר עברייניים
מועד הבחינה: חורף תשי"ע, 2010
מספר השאלון: 034114

א ז ר ח ו ת

2 יחידות לימוד

הוראות לנבחן

- א. משך הבחינה: שתיים ורבע.
- ב. מבנה השאלון ומפתח ההערכה: בשאלון זה ארבעה פרקים.
פרק ראשון	—	(14x1)	—	14 נקודות
פרק שני	—	(9x3) + (13x1)	—	40 נקודות
פרק שלישי	—	(12x2)	—	24 נקודות
פרק רביעי	—	(11x2)	—	22 נקודות
סה"כ	—		—	100 נקודות
- ג. חומר עזר מותר בשימוש: אין.
- ד. הוראות מיוחדות: אין.

כתוב בתחברת הבחינה בלבד, בעמודים נפרדים, כל מה שברצונך לכתוב במיומנה וריאלי פרקים, חישובים וכו' (מה שרשום "טיוטה" בראש כל עמוד טיוטה. רישום טיוטה כדשהן על דפים שמחוץ לפתח הבחינה עניול כעוס לפסיקת הבחינה.

ההנחיות בשאלון זה מנוסחות בלשון זכר ומכוונות לנבחנות ולנבחנים כאחד.

ב ה צ ל ח ה !

/המשך מעבר לדף/

19. ביום עיון בנושא הלאומיות בארץ ובעולם, טען אחד המרצים שהאופי של מדינת ישראל גורם למתח בינה לבין הציבור הערבי. לדבריו, מתח זה יוכל להיעלם רק אם המדינה תשנה את אופייה ותאמץ את גישת "מדינת כל אזרחיה" בתגובה לדברים אלו אמרה דוברת אחרת שיש הצדקה מוסרית והיסטורית להימנעותה של ישראל מדינת לאום. לדבריה, כך נקבע בהחלטת האו"ם על הקמת המדינה וכך נאמר בהכרזת העצמאות.

— ציין והצג את הגורם לשסע הלאומי, שבא לידי ביטוי בקטע.

הסבר כיצד גורם זה בא לידי ביטוי בקטע.

20. בישראל פועלים כמה כלי תקשורת ממלכתיים שהם בבעלות המדינה, כמו הערוץ הראשון וקול ישראל. יש התומכים במצב זה, ולעומתם יש הטוענים כי המדינה אינה צריכה להפעיל כלי תקשורת מטעמה.

הבע את עמדתך בעניין זה. הצג שני נימוקים התומכים בעמדתך ומתבססים על מושגים מתחום האזרחות. בכתובתך הקפד על הרכיבים האלה:

א. טענה — הצגת עמדתך באופן ברור.

ב. הנמקה -- הצגת שני נימוקים, שבעזרתם אתה מבסס את טענתך על מושגים.

וידע מתחום האזרחות.

בהצלחה!

זכות היוצרים שמורה למדינת ישראל
אין להעתיק או לפרסם זא"א ברשות משרד החינוך

פרק שלישי (24 נקודות)

בפרק זה שני קטעים. אם למדת את הנושאים שבאשכול א' (הרחבה בנושא מדינת ישראל כמדינה יהודית), קרא את קטע 1, וענה על שתיים מהשאלות הקשורות אליו. אם למדת את הנושאים שבאשכול ב' (הרחבה בנושא פוליטיקה וממשל בישראל), קרא את קטע 2 (בעמוד הבא), וענה על שתיים מהשאלות הקשורות אליו.

קטע 1

אם למדת בהרחבה את הנושאים שבאשכול א', קרא בעיון את קטע 1, וענה על שתיים מהשאלות הקשורות אליו.

מהי מדינה יהודית! אחד מידידי אמר לי שבעיניו מדינה יהודית היא מדינה שבה מכוניות אינן נוסעות בשבת ושאסור למכור בה אוכל שאינו כשר. הגישה שלי בעניין זה שונה. אני סבור שמדינה יהודית היא מדינה המבטאת ערכים הלכתיים ממקורות היהדות. ערכים אלו שמרו על עם ישראל במשך כל שנות קיומו, והם מהווים כיום את ההצדקה המוסרית לקיום המדינה.

לדעתי, המקורות היהודיים לא זכו למעמד הראוי להם בישראל. שופטים אמנם משלבים מדי פעם בפסיקות שלהם ערכים הלכתיים ממקורות אלה כפי שדורש החוק, אך המשפט העברי אינו זוכה למעמד ראוי במערכת החוקים שלנו. למרבה הצער, העיסוק בענייני היהדות נתפס כאינטרס של הדתיים בלבד, ולא כעניין בעל חשיבות לכולנו.

לאחרונה עסקו אמצעי התקשורת בהצעה של שר המשפטים להפוך את המשפט העברי למחייב במדינת ישראל. גם לדעתי החוקים שלנו צריכים לבטא ערכים כמו החשיבות של השבת ושל העזרה לנזקקים, אולם אני מתנגד לניסיון לאסור בחקיקה תנועת מכוניות בשבת או לכפיית על האזרחים לתרום מכספם לצדקה. עלינו לתת למורשת ישראל ביטוי משמעותי בחקיקה, אך בתנאי שהדבר לא יפגע בזכויות של אזרחי המדינה, יהודים ושאנים יהודים. אם ננהג כך, נחזק את האופי היהודי של המדינה ואת ההצדקה לקיומה.

(מיעובד על פי מאמר מאתר ynet, 9/2/2010)

ענה על שתיים מהשאלות 10-12 (לכל שאלה — 12 נקודות).

10. הצג את גישת "מדינת התורה".

הסבר כיצד ההתנגדות של כותב המאמר לגישה זו באה לידי ביטוי בקטע.

11. הצג את חוק יסודות המשפט.

הסבר כיצד חוק זה בא לידי ביטוי בקטע.

12. הצג את אחת הדעות בוויכוח על השימוש בחקיקה דתית בישראל.

הסבר כיצד הדעה שהצגת באה לידי ביטוי בקטע.

/המשך בעמוד 5

פרק שני (40 נקודות)

בפרק זה עליך לענות על ארבע שאלות:
 ועל שלוש מהשאלות 3-7 (לבד שאם – 9 נקודות)
 ועל אחת מהשאלות 8-9 (ולשאלה – 13 נקודות).

ענה בקצרה על שלוש מהשאלות 3-7:

3. ~~X~~ הצג הבדל אחד בין לאומיות אתנית ובין לאומיות פוליטית.
4. ~~X~~ הסבר כיצד אחד מסמלי המדינה מבטא את היותה של ישראל מדינה יהודית.
5. O המשטר במדינה דמוקרטית מודרנית אינו יכול להתבסס על דמוקרטיה ישירה בלבד. הצג שתי סיבות לכך.
6. O הצג שניים מסוגי המשפט בישראל.
7. ~~X~~ הסבר כיצד הון בג"ץ על המימוש של זכויות האדם בישראל בפרשת "קול העם" ("בג"ץ קול העם").

ענה על אחת מהשאלות 8-9:

8. O הצג את המובן הפורמלי של הדמוקרטיה (הדמוקרטיה כצורת ממשל). הסבר כיצד עקרון הכרעת הרוב מממש מובן זה של הדמוקרטיה.
9. O הצג את עקרון הגבלת השלטון. הסבר כיצד אחד התפקידים של היועץ המשפטי לממשלה מממש עקרון זה.

המשך בעמוד 4

השאלות

פרק ראשון (14 נקודות)

ענה על אחת מהשאלות 1-2.

1. עובדי חברת היי-טק התלוננו בפני בעלי החברה על כך שכל שניות הטלפון שלהם בשעות העבודה הוקלטו, וכן נקראו הודעות ומסמכים שהם שלחו וקיבלו בדואר האלקטרוני. בתגובה לתלונה הסבירו בעלי החברה לעובדים שהחברת ההיי-טק רשאית להשתמש בכל מה שנאמר או נעשה במסגרת העבודה לשם פיתוח מוצריה. לדבריהם יש הצדקה לבדוק אם העובדים חושפים רעיונות העלולים לשמש גורמים בתחרים לחברה שלהם.
- א. ציין והצג את הזכות שבעלי חברת ההיי-טק מבקשים להגן עליה במעשיהם. הסבר כיצד זכות זו באה לידי ביטוי בקטע.
- ב. ציין והצג זכות של העובדים שנפגעת בשל המעשים של בעלי החברה. הסבר כיצד זכות זו באה לידי ביטוי בקטע.

2. על פי חוק, כיום הבחירות לכנסת אודח ישראלי מצביע בקלפי הסמוכה למקום מגוריו הרשום בתעודת הזהות שלו. בעבר מי שלא הייתה לו אפשרות להגיע לקלפי, למשל אסיר, לא היה יכול להצביע בבחירות.
- אולם כיום על פי תיקון לחוק זה, יש להציב קלפיות גם בבתי השיטה, כדי שגם השוהים בהם יוכלו לממש את זכותם.

- א. ציין והצג את התנאי לקיום בחירות שלא התקיים בעבר. הסבר כיצד אי-קיום תנאי זה בא לידי ביטוי בקטע.
- ב. ציין והצג את הזכות, שהתיקון לחוק נועד להבטיח. הסבר כיצד זכות זו באה לידי ביטוי בקטע.

19. לכל מדינה יש מדיניות הגירה ודרכים שונות להענקת אזרחות. המדיניות נקבעת בהתאם לצורכי המדינה ולערכים שהיא דוגלת בהם.
- במדינות לאום דמוקרטיות מסוימות, וביניהן ישראל, נקבעה מדיניות הגירה המקלה על צאצאים של בני הלאום החיים מחוץ למדינה להפוך לאזרחיה.
- יש הטוענים שלמדינת לאום יש זכות לנהוג כך, ויש המתנגדים לכך.
- הבע את עמדתך בעניין זה. הצג שני נימוקים התומכים בעמדתך, ומתבססים על מושגים מתחום האזרחות.
- בכתיבתך הקפד על הרכיבים האלה:
- א. **טענה** – הצגת עמדתך בעניין באופן ברור.
- ב. **הנמקה** – הצגת שני נימוקים, שבעזרתם תבסס את טענתך, הכוללים מושגים וידע מלימודי האזרחות.

בהצלחה!

זכות היוצרים שמורה למדינת ישראל
אין להעתיק או לפרסם אלא בדשות משרד החינוך

פרק שלישי (24 נקודות)

בפרק זה שני קטעים. אם למדת את הנושאים שבאשכול א' (הרחבה בנושא מדינת ישראל כמדינה יהודית), קרא את קטע 1, וענה על שתיים מהשאלות הקשורות אליו. אם למדת את הנושאים שבאשכול ב' (הרחבה בנושא פוליטיקה וממשל בישראל), קרא את קטע 2 (בעמוד הבא), וענה על שתיים מהשאלות הקשורות אליו.

קטע 1

ממשלות ישראל דנות כל השנים בשאלה אם מדינת ישראל חייבת להתחשב באמונות, בדאגות וברצונות של יהודים שאינם חיים בארץ. דיון זה חשוב מאוד בעיניי, כי הוא מדגיש את מהותה של המדינה על פי תפיסתי.

אחת הסוגיות המרכזיות בהקשר זה היא הזרמים השונים ביהדות וההכרה בהם. ענייני הדת הרשמיים בישראל מתנהלים כיום על פי תפיסת העולם האורתודוקסית. לעומת זאת בארצות-הברית, שהיא המרכז היהודי השני בגודלו בעולם, רוב היהודים משתייכים לזרם הרפורמי ולזרם הקונסרבטיבי, שתפיסת העולם שלהם שונה מזו של הזרם האורתודוקסי.

ההבדלים בין הזרמים השונים ביהדות יוצרים מדי פעם מתחים בין יהודי התפוצות לבין מדינת ישראל. דוגמה למתח כזה היא נושא הגיור. לאחרונה הועלתה בכנסת הצעת חוק, המחזקת את הסמכות של הרבנות הראשית לישראל בנושא הגיור. הצעה זו עוררה כעס בקרב רבים מיהודי התפוצות, בעיקר אלה שדרכם שונה מהדרך האורתודוקסית. לדעתם, על מדינת ישראל לא להתעלם מהם, אלא להכיר גם בהם ולהתחשב גם בדעותיהם בענייני דת.

הכרה זו חשובה להם, מכיוון שהם רואים במדינת ישראל חלק חשוב בחייהם ומצפים, בצדק לדעתי, ליחס דומה של המדינה כלפיהם. הם חשים מחויבות לעתידה של ישראל ודואגים לביטחונה. צעירים יהודים אמריקנים מרבים לבקר בה, וחלקם אף בוחרים, לשמחתי, לעלות לארץ ולהקים בה את ביתם. אני יהודי דתי החי בישראל, והגיור על פי ההלכה חשוב לי, כך גם הקשר עם יהודי התפוצות. לכן אני סבור שמדינת ישראל צריכה לקיים דיון מתמיד בנושא ולחזק את תחושת השותפות בין כל חלקי העם.

(מעובד על פי מאמר מאתר Ynet, 25/07/10)

ענה על שתיים מהשאלות 10-12 (לכל שאלה — 12 נקודות).

שים לב: בחלק הראשון של כל שאלה (הצגת מושג), עליך לענות על פי מה שלמדת, ולא על פי הקטע.

10. הצג את גישת מדינת העם היהודי.

הסבר את עמדת הכותב כלפי גישה זו, כפי שהיא באה לידי ביטוי בקטע.

11. מהי זהות?

הסבר איזה מרכיב זהות מבקש כותב הקטע לחזק בקרב יהודי התפוצות.

12. הצג את עקרון הסובלנות.

הסבר כיצד עיקרון זה בא לידי ביטוי בקטע.

/המשך בעמוד 5/

פרק שני (40 נקודות)

בפרק זה עליך לענות על ארבע שאלות:
על שלוש מהשאלות 7-3 (לכל שאלה – 9 נקודות)
ועל אחת מהשאלות 9-8 (לשאלה – 13 נקודות).

ענה בקצרה על שלוש מהשאלות 7-3.

3. ~~הצג שני מוסדות של מדינת ישראל המבטאים את האופי היהודי שלה.~~

4. הצג את שלב הקריאה השנייה ואת שלב הקריאה השלישית בחקיקת חוק במדינת ישראל.

5. ~~הצג שתי חובות של אזרח במדינה דמוקרטית.~~

6. ~~הסבר מהי אחריות מיניסטריאלית.~~

7. הצג את עקרון הדמוקרטיה המתגוננת.

ענה על אחת מהשאלות 9-8.

8. הצג את עקרון הגבלת השלטון.

הסבר כיצד עקרון הגבלת השלטון ממומש באמצעות חופש הביטוי.

9. ~~הסבר מהו משאל עם.~~

הסבר מדוע השימוש במשאל עם עלול להעמיק את השסע הלאומי בישראל.

פרק שני (40 נקודות)

בפרק זה עליך לענות על ארבע שאלות:
על שלוש מהשאלות 7-3 (לכל שאלה – 9 נקודות)
ועל אחת מהשאלות 9-8 (לשאלה – 13 נקודות).

ענה על שלוש מהשאלות 7-3 (כתוב לפחות 2-3 משפטים בכל תשובה).

הצג את עקרון האחריות המשותפת (הממשלתית).

3

הצג את מדיניות ההעדפה המתקנת.

4

הצג נקודת דמיון אחת ונקודת שוני אחת בין התוכן של הכרזת העצמאות לבין התוכן של תכנית החלוקה (החלטה 181 של האו"ם מכ"ט בנובמבר 1947).

5

הצג שני תפקידים של בית משפט מחוזי.

6

הצג ביטוי אחד להשתלבות הדרושים בחברה הישראלית, וביטוי אחד לייחודם כקבוצה.

7

ענה על אחת מהשאלות 9-8.

הצג את המושג "פקודה בלתי חוקית בעליל".

8

הסבר כיצד ציות לפקודה כזאת פוגע במימוש חובות האדם כאדם.

הצג את המושג "דמוקרטיה כצורת ממשל".

9

הסבר כיצד אחד מתפקידי הכנסת מיישם מובן זה של הדמוקרטיה.

השאלות

פרק ראשון (14 נקודות)

ענה על אחת מהשאלות 1-2.

1. מדינת ישראל מחייבת את יצרני הסיגריות להצמיד תווית אזהרה למוצרים שהם משווקים. באזהרה עליהם לכלול פירוט של הנזקים העלולים להיגרם למעשן ולמי שנמצא בסביבתו. המדינה מעוניינת לצמצם את העישון, ולהביא לידיעת כל אדם מהו הסיכון הכרוך בעישון כדי שיוכל להחליט על פי שיקול דעתו אם לעשן או לא. יצרני סיגריות שלא יפעלו על פי הכללים המחייבים ייענשו, ויוטלו עליהם קנסות כבדים.

א. ציין והצג זכות טבעית (זכות יסוד) שהמדינה מבקשת לממש באמצעות פרסום האזהרה.

הסבר כיצד זכות זו באה לידי ביטוי בקטע.

ב. ציין והצג את העיקרון הדמוקרטי שיצרני הסיגריות מחויבים לפעול על פיו. הסבר כיצד עיקרון זה בא לידי ביטוי בקטע.

2. בסודן היה סכסוך ממושך בין תושבי צפון המדינה לתושבי דרום המדינה. כדי לסיים את הסכסוך, הוחלט לערוך הצבעה שבה יחליטו תושבי הדרום אם הם רוצים להיפרד מהצפון, ולהקים מדינה משלהם.

התקיימה הצבעה ובה הצביעו כתשעים אחוז מהמשתתפים בעד הפירוד. עם פרסום התוצאות הודיע מנהיג סודן שהוא מכיר בהחלטה של תושבי הדרום להקים מדינה משלהם באזור שבו הם מתגוררים כיום, ואיחל להם הצלחה בכך.

א. ציין והצג עיקרון דמוקרטי שהתממש בתהליך שהתרחש בסודן.

הסבר כיצד עיקרון זה בא לידי ביטוי בקטע.

ב. ציין והצג את התנאי לקיום מדינה (שלא היה קודם לכן בדרום המדינה), שיתממש עם ביצוע ההחלטה.

הסבר כיצד תנאי זה בא לידי ביטוי בקטע.

19. במדינת ישראל מתנהל דיון ציבורי בשאלה אם ראוי שיהיו בתי ספר פרטיים. יש הטוענים שמערכו החינוך צריכה להיות ציבורית ומנוהלת בידי המדינה, ולעומתם יש הטוענים כי אין פסול בבתי ספר המוקמים ומנוהלים בידי גופים פרטיים. הבע את עמדתך בעניין זה. הצג שני נימוקים התומכים בעמדתך ומתבססים על מושגים מתחום האזרחות.

בכתיבתך הקפד על הרכיבים הבאים:

- א. טענה – הצגת עמדתך בעניין באופן ברור.
- ב. הנמקה – הצגת שני נימוקים, שבעזרתם אתה מבסס את טענתך על מושגים וידע מלימודי האזרחות.

בהצלחה!

זכות היוצרים שמורה למדינת ישראל
אין להעתיק או לפרסם אלא כרשות משרד החינוך

פרק רביעי (22 נקודות)

ענה על שתיים מהשאלות 16-19 (לכל שאלה – 11 נקודות).

16. בקיץ האחרון השתתפו מאות אלפי אזרחים בישראל בהפגנות המוניות. המפגינים קראו לממשלה

לפעול לשינוי סדרה העדיפויות הלאומי וליזום הוצלה של מחירי הדיור ומוצרי הצריכה,

המפגינים טענו שבתהליכי קבלת החלטות כלכליות, על הממשלה להתחשב בדעת הקהל ולממש

את רצון הציבור.

— ציין והצג עיקרון דמוקרטי שבא לידי ביטוי באירוע המתואר.

הסבר את תשובתך על פי הקטע.

17. לרגל שנת השפה העברית הציעה אחת מחברות הכנסת לשרים ולחברי כנסת להחליף את השמות

התועזיים שלהם לשמות עבריים (=לעברת). לטענת חברת הכנסת, השם העברי מבטא עבור הציבור

היהודי את הקשר לתרבותו ולמורשתו. צעד זה יממש את החזון של דוד בן-גוריון, ראש הממשלה

הראשון, שראה בשפה העברית מאפיין חשוב של ישראל כמדינה יהודית.

— ציין והצג את סוגי הלאומיות שבא לידי ביטוי בהצעה של חברת הכנסת.

הסבר כיצד סוג לאומיות זה בא לידי ביטוי בקטע.

18. בזמן שהתנהלה מערכת בחירות במדינה במזרח אירופה, שלחן פעילי זכויות אדם במדינה מכתב

תלונה, לפרלמנט האירופי, במכתב הם טענו שוועדת הבחירות המרפזית במדינה פוסלת את

המועמדים של האופוזיציה, ושהיא נתנה הוראה לכלי התקשורת לא לראיין מועמדים אלה. הפעילים

ביקשו מהפרלמנט האירופי להכריז על היעדר דמוקרטיה במדינה עקב הפרת תנאים הכרחיים

לקיום בחירות דמוקרטיות.

— ציין והצג תנאי אחד לקיום בחירות דמוקרטיות שאינו מתקיים במדינה זו, לטענת הפעילים.

הסבר כיצד תנאי זה בא לידי ביטוי בקטע.

/המשך בעמוד 7/

פרק שלישי (24 נקודות)

בפרק זה שני קטעים. אם למדת את הנושאים שבאשכול א' (הרחבה בנושא מדינת ישראל כמדינה יהודית), קרא את קטע 1, וענה על שתיים מהשאלות הקשורות אליו.
אם למדת את הנושאים שבאשכול ב' (הרחבה בנושא פוליטיקה וממשל בישראל), קרא את קטע 2 (בעמוד 5), וענה על שתיים מהשאלות הקשורות אליו.

קטע 1

המחאה החברתית שהחלה בקיץ 2011 היא עבורי התגשמות של חלום. בעיני רוחי אני רואה הפגנה שבה מאות אלפי יהודים חילוניים ודתיים דורשים לעשות צדקה ומשפט בארץ. אני סבור שהציבור הדתי, שנעדר הקיץ מההפגנות, צריך היה להצטרף למחאה ולהיאבק למען הרעיון שכל אדם זכאי שהמדינה תספק לו תנאים להתפתחות אישית ולקיום בכבוד. לדעתי זו המהות של מדינה יהודית, שהערכים המרכזיים בה הם סולידריות, שותפות ואחריות קהילתית. אם אני צריך לבחור בין מדינת הפרטה לבין מדינת רווחה אני בוחר במדינת רווחה.

החברה הדתית, שמצטיינת בחיי צדקה, יכולה להוות דוגמה לדרך שבה יש לפעול לקידום מדיניות של צדק חברתי. לי, כאדם דתי, חשוב שמוסדות הציבור בישראל יפעלו על פי ההלכה וברוח התורה. כך למשל לא די בתעודת כשרות למסעדה, ראוי גם שהמסעדה תשלם לעובדיה שכר מינימום. כך יתממש רעיון הצדק החברתי ברוח היהדות.

לדעתי, הסדר הסטטוס קוו הקיים במדינה אינו מצליח להפחית את המחלוקות בין דתיים לחילוניים. הוגים דתיים שואפים שלמדינה יהיו מאפיינים דתיים כפי שנקבע בהסדר זה, וחוגים חילוניים מבקשים לצמצם מאפיינים אלה, שאינם מתאימים לתפיסת עולמם ולאורח חייהם. אני רואה במאבק למען הצדק החברתי הזדמנות לשיתוף פעולה ולהסכמה בין דתיים לחילוניים שבעתיד עשויה להביא אותם להסכמה גם בנושאי דת ומדינה.

(מעובד על פי מאמר באתר "בית מורשה". אוחר בתאריך 20/9/11)

ענה על שתיים מהשאלות 10-12 (לכל שאלה – 12 נקודות).

שים לב: בחלק הראשון של כל שאלה (הצגת מושג) עליך לענות על פי מה שלמדת, ולא על פי הקטע.

10. הצג את המושג "מדינת רווחה".

הסבר כיצד המושג "מדינת רווחה" בא לידי ביטוי בקטע.

11. הצג את הגישה "מדינה דתית" לאומית" בנוגע לאופייה הרצוי של מדינת ישראל.

הסבר כיצד גישה זו באה לידי ביטוי בעמדה של כותב המאמר.

12. הצג את המושג "הסדר הסטטוס קוו".

הסבר את הטענה של המתנגדים להסדר הסטטוס קוו, המוצגת במאמר.

פרק שני (40 נקודות)

בפרק זה עליך לענות על ארבע שאלות:
 על שלוש מהשאלות 3-7 (לכל שאלה – 9 נקודות)
 ועל אחת מהשאלות 8-9 (לשאלה – 13 נקודות).

ענה על שלוש מהשאלות: 3-7.

כתוב לפחות 2-3 משפטים בכל תשובה.

3. ~~הצג אחד מהחוקים האלה: "חוק חגי המצות" או "חוק יסוד: מקרקעי ישראל".~~

4. ~~הסבר שני אמצעים לשמירת האיתנות של הרשות השופטת.~~

5. הצג שני מרכיבי זהות של הערבים בישראל.

6. הצג שני הבדלים בין הצעת חוק פרטית להצעת חוק ממשלתית.

7. הצג את עקרון שלטון החוק.

ענה על אחת מהשאלות 8-9.

8. ~~הצג את שיטת "דין הדם" כדרך לרכישת אזרחות.~~

הסבר כיצד שיטת "דין הדם" באה לידי ביטוי בתוכן של הכרזת העצמאות.

9. הצג את המושג "זכויות מיעוטים" (זכויות קבוצה).

הסבר כיצד חוקה במדינה דמוקרטית מגנה על זכויות המיעוטים (זכויות הקבוצה).

/המשך בעמוד 4/

השאלות

פרק ראשון (14 נקודות)

ענה על אחת מהשאלות 1-2.

1. בישיבת הממשלה נערך דיון בעניין תכנית לפיתוח תחבורה מהנגב והגליל אל מרכז הארץ. כמה מהשרים שהשתתפו בדיון התנגדו לתכנית בטענה שהיא יקרה מדי. בסיום הדיון נערכה הצבעה. תשעה עשר שרים הצביעו בעד התכנית, ארבעה התנגדו ואחד נמנע. לאחר אישור התכנית קרא ראש הממשלה לשרים להסביר לציבור את ההחלטה שהתקבלה. כאשר הוצגה ההחלטה בכלי התקשורת. הצדיקו אותה כל השרים, גם אלה שבזמן הדיון התנגדו לה.

א. ציין והצג את העיקרון הדמוקרטי שבא לידי ביטוי בהליך לאישור התכנית בישיבת הממשלה.

הסבר כיצד עיקרון זה בא לידי ביטוי בקטע.

ב. ציין והצג את סוג האחריות שבה נהגו שרי הממשלה (אחריות מיניסטריאלית או אחריות משותפת).

הסבר כיצד סוג אחריות זה בא לידי ביטוי בקטע.

2. חברי כנסת הגישו הצעת חוק ולפיה תיאסר מכירת חטיפים בבתי ספר, ותוגבל מכירה של מוצרי מזון שעלולים לגרום להשמנה ולמחלות הנובעות ממנה. כמו כן הוצע לחייב בתי ספר ללמד מהי תזונה נכונה ומהי החשיבות של הימנעות ממזון שעלול להזיק לגוף.

בעקבות פרסום הצעת החוק באמצעי התקשורת טענו בני נוער חברי מועצות תלמידים שבהצעה זו השלטון מתערב בחייהם באופן משפיל ופוגע. לדעתם, בני הנוער בוגרים דיים כדי להחליט בעצמם אילו מוצרי מזון לאכול בבית הספר. על כן הם דרשו להסיר את הצעת החוק מסדר היום של הכנסת.

א. ציין והצג זכות שהצעת החוק באה להגן עליה.

הסבר כיצד זכות זו באה לידי ביטוי בקטע.

ב. ציין והצג זכות של בני הנוער שעלולה להיפגע, אם תתקבל הצעת החוק.

הסבר כיצד זכות זו באה לידי ביטוי בקטע.

/המשך בעמוד 3/

פרק רביעי (22 נקודות)

ענה על שתיים מהשאלות 16-19 (לכל שאלה – 11 נקודות).

- 16.** בארצות-הברית ארגנו שני מנהיגים דתיים – רב יהודי וחכם דת מוסלמי, מפגשים בין הקהילה היהודית והקהילה המוסלמית. הם גם כתבו ספר הכולל דיון בסוגיות ובשאלות דתיות שהתורה והקוראן עוסקים בהן. שני המנהיגים מקווים שפעולות אלה יביאו לקירוב בין הקהילות על אף האמונות השונות של היהודים והמוסלמים, מתוך הבנה שכל אדם זכאי לחיות לפי אמונתו.
- ציין והצג את העיקרון הדמוקרטי שהמנהיגים הדתיים מקווים לממש בפעולותיהם. הסבר כיצד עיקרון זה בא לידי ביטוי בקטע.
- 17.** לכנסת הוגשה הצעת חוק ולפיה בתי מרקחת יחויבו למכור תרופות רק מאחורי פרגוד (וילון). הפרגוד נועד לאפשר לכל לקוח לרכוש תרופות בלי שהאדם העומד מאחוריו בתור יציץ מעבר לכתפו, ויוכל לראות אילו תרופות הוא קונה.
- ציין והצג את הזכות שהצעת החוק נועדה להבטיח. הסבר כיצד זכות זו באה לידי ביטוי בקטע.
- 18.** הולכת רגל נפגעה מרכב נוסע כשחצתה את הכביש במעבר חצייה. הנהג הפוגע ברח מהמקום ולא הגיש לה עזרה, כמצופה בחברה אנושית.
- בישראל קבעה הכנסת בחוק כי נהג רכב שהיה מעורב בתאונה שנפגע בה אדם, חייב לעצור את רכבו ולהזעיק עזרה.
- ציין והצג חובה של האדם (כאדם או כאזרח), שלא התקיימה במקרה זה. הסבר על פי הקטע כיצד חובה זו לא התקיימה.
- 19.** בישראל מתנהל דיון ציבורי בשאלה מי צריך לממן פעילויות של קבוצות ספורט ושל ספורטאים המשתתפים בתחרויות ספורט בעולם. יש הטוענים שעל המדינה לממן פעילויות אלה, ויש הטוענים שעל גופים מסחריים ופרטיים לממן זאת.
- הבע את עמדתך בעניין זה. הצג שני נימוקים לחיזוק עמדתך, המתבססים על מושגים מתחום האזרחות.
- בכתבתך הקפד על הרכיבים האלה:
- א. **טענה** – הצגת עמדתך בעניין באופן ברור.
- ב. **הנמקה** – הצגת שני נימוקים, שבעזרתם תבסס את טענתך, הכוללים מושגים וידע מלימודי האזרחות.

בהצלחה!

זכות היוצרים שמורה למדינת ישראל
אין להעתיק או לפרסם אלא ברשות משרד החינוך

פרק שלישי (24 נקודות)

בפרק זה שני קטעים. אם למדת את הנושאים שבאשכול א' (הרחבה בנושא מדינת ישראל כמדינה יהודית), קרא את קטע 1, וענה על שתיים מהשאלות הקשורות אליו.
אם למדת את הנושאים שבאשכול ב' (הרחבה בנושא פוליטיקה וממשל בישראל), קרא את קטע 2 (בעמוד 5), וענה על שתיים מהשאלות הקשורות אליו.

קטע 1

בעשורים האחרונים חלו שינויים בתבריה הדתית ובתבריה החילונית בישראל. לפני עשרים וחמש שנים לדוגמה, קשה היה למצוא בערי ישראל חנות פתוחה בשבת - אולם היום יש בתי עסק הפועלים גם בשבת. החילונים אומרים: התקדמנו ואנו דורשים לקיים אורח חיים חופשי יותר המאפשר לנו לבחור את דרך הבילוי בשבת. הדתיים לעומתם אומרים: גם אנחנו התקדמנו, ואנו מקפידים יותר על קיום הוראות ההלכה כולל שמירת השבת.

כאדם דתי אני מקווה שיום השבת יישמר כיום מנוחה ברחבי המדינה, אבל לא הייתי רוצה שהדבר ייעשה בכפייה אלא מתוך הכרה בקדושת היום, כמו ביום כיפור. ביום כיפור החילונים והדתיים בישראל מכירים בייחודו של היום. ביום זה כמעט שאין יהודי הנוסע במכונית. ייתכן שנוהג זה התקבל דווקא משום שאין חוק האוסר על נסיעה ביום כיפור.

זהו מסר חשוב לתבריה בישראל - תקיפה דתית אינה יכולה להיות האמצעי העיקרי לשמירה על ערכי היהדות. כך לדוגמה, חוק שעות עבודה ומנוחה. מקור החוק בתפיסה דתית, אך יש לו גם היבט חברתי מכיוון שהוא מבטיח יום מנוחה שבועי שכל עובד זכאי לו. אמנם מי שנאלץ לעבוד בשבת מקבל תשלום גבוה יותר משכרו הרגיל, אולם בכך לא מתממשת כוונת המחוקק בנושא השבת.

לפיכך אני סבור שעלינו להגיע להסדרים חברתיים חדשים בענייני דת בישראל. הדבר הכרחי לעיצוב דמותה של המדינה כביתם של היהודים: אזרחי המדינה, וגם כאלה שאינם אזרחים ואינם חיים בקרבנו - גם הם מושפעים מהדיון בחברה הישראלית. לדעתי, הסדרים כאלה יתרמו ליציבות החברה במדינה ויעודדו יותר יהודים לעלות לישראל. בכך נחזק גם בקרב מי שלא יעלו את התחושה שנשמרת מחויבות המדינה כלפיהם, להיות להם לבית רוחני.

(מעובד על פי הארץ, אוהור בתאריך 19/12/11)

ענה על שתיים מהשאלות 10-12 (לכל שאלה - 12 נקודות).

שים לב: בחלק הראשון של כל שאלה (הצגת מושג), עליך לענות על פי מה שלמדת ולא על פי הקטע.

10. הצג את המושג "שסע דתי".

הסבר טענה אחת של כותב הקטע בנוגע לשסע הדתי.

11. הצג את המושג "זכויות עובדים ותנאי העסקה".

הסבר כיצד מושג זה בא לידי ביטוי בדברי כותב הקטע.

12. הצג את הגישה "מדינת העם היהודי" בנוגע לאופייה הרצוי של מדינת ישראל.

הסבר כיצד גישה זו באה לידי ביטוי בעמדה של כותב הקטע.

/המשך בעמוד 5/

פרק שני (40 נקודות)

בפרק זה עליך לענות על ארבע שאלות:
 על שלוש מהשאלות 3-7 (לכל שאלה – 9 נקודות)
 ועל אחת מהשאלות 8-9 (לשאלה – 13 נקודות).

ענה על שלוש מהשאלות 3-7 (כתוב לפחות 2-3 משפטים בכל תשובה).

3. הצג שני מאפיינים של הגישה החברתית-הכלכלית הליברלית.

4. הצג את המושג "חסינות עניינית" (מהותית) של חברי הכנסת.

5. הצג שניים מהתפקידים של היועץ המשפטי לממשלה בישראל.

6. הצג שני מאפיינים של ממשל פרלמנטרי.

7. הסבר כיצד המחויבות של מדינת ישראל למימוש זכויות אדם באה לידי ביטוי בתוכן של הכרזת העצמאות.

ענה על אחת מהשאלות 8-9.

8. הצג את המושג "מדינת לאום".

הסבר כיצד התוכן של המנון מדינת ישראל משקף את היותה מדינת לאום.

9. הצג שני מאפיינים של "חוק יסוד".

הסבר כיצד מאפיין אחד של חוקי יסוד עשוי למנוע את הסכנה של "עריצות הרוב".

/המשך בעמוד 4/

השאלות

פרק ראשון (14 נקודות)

ענה על אחת מהשאלות 1-2.

1. על פי החוק בישראל, זכאים להצביע לכנסת רק אזרחים ישראלים שחיים בארץ ואזרחים בעלי תפקיד ממלכתי השוהים בחוץ לארץ.

חברי כנסת מבקשים לקדם הצעת חוק ולפיה גם אזרחים ישראלים שחיים מחוץ למדינה יוכלו להצביע בבחירות לכנסת במדינות שבהן הם מתגוררים. לטענת יוזמי הצעת החוק, כיום נשללת מאזרחים אלה הזכות להצביע, ונמנעת מהם היכולת להשפיע על תהליכי קבלת ההחלטות בישראל. המתנגדים להצעה טוענים שאין לשנות את החוק הקיים, כי האזרחים החיים בארץ ממלאים את חובותיהם למדינה, ורק הם מושפעים ישירות מקבלת ההחלטות של הנבחרים, בניגוד לאזרחים שחיים מחוץ למדינה.

א. ציין והצג את **התנאי** לבחירות דמוקרטיות שאינן מתממש במלואו כיום, לטענת יוזמי הצעת החוק.

הסבר כיצד תנאי זה בא לידי ביטוי בקטע.

ב. ציין והצג את **המדיניות** (העדפה מתקנת, הבחנה, אפליה), שעליה מתבסס החוק הקיים, לטענת המתנגדים להצעת החוק.

הסבר כיצד מדיניות זו באה לידי ביטוי בקטע.

2. עורכת של עיתון מקומי פרסמה כתבה ובה היא טענה כי ראש עירייה מסוים אינו ראוי לכהן בתפקידו. לטענתה, ראש העירייה נבחר על בסיס מידע שקרי שהפיץ בציבור במסמך שבו פירט את כישוריו והשכלתו במהלך תעמולת הבחירות.

בתגובה לכתבה הגיש ראש העירייה לבית משפט השלום תביעת לשון הרע נגד עורכת העיתון. הוא דרש מעורכת העיתון פיצוי כספי על הנזק שנגרם לו לכאורה בגלל פגיעה בשמו הטוב. בבית המשפט הוכח שהדברים שנכתבו בכתבה נכונים והתביעה אינה מוצדקת. לפיכך דחה בית המשפט את התביעה.

א. ציין והצג **זכות** שמימשה עורכת העיתון במעשיה. הסבר כיצד זכות זו באה לידי ביטוי בקטע.

ב. ציין והצג לאיזה **סוג משפט** (פלילי, אזרחי, חוקתי) הופנתה התביעה של ראש העירייה. הסבר כיצד סוג משפט זה בא לידי ביטוי בקטע.

/המשך בעמוד 3/

פרק רביעי (22 נקודות)

ענה על שתיים מהשאלות 16-19 (לכל שאלה – 11 נקודות).

16. בעלי תפקידים בכירים בשירות הציבורי כגון מנכ"ל משרד ממשלתי, מפכ"ל המשטרה או הרמטכ"ל ממונים על ידי הממשלה. המינוי מחייב דיון בוועדת מינויים מיוחדת, שתפקידה לבדוק את תהליך המינוי ולאשר שהמועמד מתאים למלא את התפקיד. פעולת הוועדה אמורה להבטיח שהמינוי ראוי, ונעשה משיקולים ענייניים של טובת המדינה.

– ציין והצג את הדרג הממשלתי (נבחר או מנהל) שהוועדה מוסמכת לאשר את מינויו. הסבר כיצד דרג זה בא לידי ביטוי בקטע.

17. בכנסת התקבל חוק המחייב את לשכת עורכי הדין להעניק סיוע משפטי ללא תשלום למי שזכאי לכך. יוזמי החוק טענו שחוק זה יאפשר להגדיל את הסיכויים של מי שנפגע לתבוע זכויות המגיעות לו, או להתגונן כראוי מפני תביעות פליליות או אזרחיות המוגשות נגדו.

– ציין והצג את הזכות שהחוק נועד לקדם. הסבר כיצד זכות זו באה לידי ביטוי בקטע.

18. בתוניסיה השתתפו אלפי אזרחים בהפגנות סוערות בדרישה להפיל את השלטון במדינה ולכונן בה משטר דמוקרטי.

פרשנים טוענים כי לרשתות חברתיות באינטרנט כגון "פייסבוק" או "טוויטר" היה תפקיד חשוב בהפלת השלטון, מכיוון שמה שנכתב בהן עודד את האזרחים לפעול לשינוי המציאות במדינה.

– ציין והצג את סוג מנגנון הפיקוח והביקורת (פורמלי או בלתי פורמלי) שהביא להפלת השלטון בתוניסיה. הסבר כיצד סוג מנגנון זה בא לידי ביטוי בקטע.

